

17.3.2021

SUPO 248/01.04.01.00/2021
U 14/2021 vp.Hallintovaliokunta
Hav@eduskunta.fi

Viite: Lausuntopyyntönnö 11.3.2021

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ EDUSKUNNALLE KOMISSIION ASETUSEHDOTUKSISTA EUROOPAN UNIONIN LAINVALVONTAYHTEISTYÖVIRASTOSTA (EUROPOL) ((EU 2016/794) ANNETUN ASETUKSEN MUUTTAMISEKSI JA SCHENGENIN TIETOJÄRJESTELMÄN (SIS) PERUSTAMISESTA, TOIMINNASTA JA KÄYTÖSTÄ POLIISIYHTEISTYÖSSÄ JA RIKOSASIOISSA TEHTÄVÄSSÄ OIKEUDELLISESSA YHTEISTYÖSSÄ ANNETUN ASETUKSEN (EU) 2018/1862 MUUTTAMISEKSI (U 14/2021 vp.)

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Suojelupoliisilta lausuntoa otsikossa mainitusta valtioneuvoston kirjelmästä, joka koskee Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta annetun asetuksen (jäljempänä EUROPOL-asetus) ja Schengenin tietojärjestelmästä annetun asetuksen (jäljempänä SIS-asetus) muuttamista. Muutokset kohdistuisivat pääasiassa vuonna 2016 annettuun Europol-asetukseen, jossa komission ehdotuksen mukaan on havaittu selkeitä puutteita, jotka estävät Europolia saavuttamasta tavoitteitaan mahdollisimman tehokkaasti. SIS-asetuksen muutoksella annettaisiin Europolille oikeus tehdä syöttöjä Schengenin tietojärjestelmään. Aikaisemmin tämä oikeus on ollut ainoastaan jäsenvaltioilla.

Pyydettyä lausuntonaan Suojelupoliisi esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Komission asetusehdotukset muodostavat varsin laajan kokonaisuuden, jolla kehitettäisiin Europolin toimintaa vastaamaan kehittyviin ja monimutkaistuviin turvallisuushäiriöihin. Europolin tehtävistä säädetään Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 88 artiklassa. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan ehdotettujen muutoksien voisi yleisesti luonnehtia laajentavan Europolin roolin oma-aloitteisuutta ja lisäävän sen toimintamahdollisuuksia erityisesti poikkeus-tilanteissa. Suojelupoliisi pitää valtioneuvoston tapaan muutosehdotuksen oikeusperustaa asianmukaisena ja näkee yhtenevästi tärkeäksi, että kaikki esitetyt toiminnot ja muutokset vastaavat Europolille perussopimuksessa asetettua tehtävää jäsenvaltioita tukevana virastona.

Suojelupoliisin tehtävistä säädetään poliisin hallinnosta annetun lain 10 §:ssä (110/1992). Käytännössä Suojelupoliisin tehtävät jakaantuvat kahteen osaan. Ensinnäkin Suojelupoliisin tehtävänä on kansallisen turvallisuuden suojaaminen eli siviilitiedustelun suorittaminen. Toiseksi Suojelupoliisin tehtävänä on estää ja paljastaa sellaisia rikoksia, jotka voivat uhata valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta. Näihin lukeutuvat esimerkiksi rikoslaissa rangaistavaksi säädetyt vakoilu- ja terrorismirikokset.

Suojelupoliisin tiedustelullisten toimivaltuuksien voimaantulo on entisestään korostanut yhteistyötä Euroopan muiden turvallisuus- ja tiedustelupalveluiden kanssa. Tämä tiedusteluviranomaisten keskinäinen yhteistyö on Suomen kansallisen turvallisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeää. Suojelupoliisi on Euroopan suhteen toimivaltainen viranomainen ja erityisesti terrorismintorjunnan ja

ääriliiketoiminnan osalta Suojelupoliisi tekee säännönmukaista ja suoraa tiedonvaihtoyhteistyötä Europolin kanssa toimialaansa kuuluvien rikosten estämiseksi ja torjumiseksi. Europolissa toimii myös Suojelupoliisin yhdyshenkilö. Suojelupoliisi pitää yhteistyötä Europolin kanssa toimintansa kannalta merkittävänä. Tiedustelullisten periaatteiden korostuessa Suojelupoliisin toiminnassa sekä Europolin kanssa tehtävän yhteistyön rajautuessa pääasiassa terrorismirikosten torjuntaan, ei yhteistyö Europolin kanssa muodostu kuitenkaan yhtä laajaksi, kun esimerkiksi muulla poliisilla.

Ehdotuksella vahvistettaisiin monin tavoin Europolin oikeutta käsitellä sille toimitettua ja sen hankkimaa tietoa. Muutoksilla vahvistettaisiin myös Europolin mahdollisuuksia vaihtaa tietoja esimerkiksi kolmansien maiden kanssa Europolin mandaattiin kuuluvien rikosten ehkäisemiseksi ja torjumiseksi. Viimeksi kun Europol-asetusta uudistettiin, Suojelupoliisi on kiinnittänyt huomiota erityisesti tiedon omistajuuden säilymiseen jäsenvaltioilla. Arkaluontoisten rikostiedustelutietojen osalta on erittäin tärkeää, että tiedon toimittaja voi luottaa siihen, että operatiivinen tieto ei vaarannu ja tiedon käsittelylle asetettuja rajoituksia noudatetaan. Suojelupoliisi korostaa, että tietojen käsittelyä ja luovutusta siirtosäännöksiä neuvotellessa on jatkossakin erittäin tärkeää kiinnittää huomioita siihen, että Europolille luovutetun tiedon käsittelyä koskevat säännökset muodostuvat asetuksessa riittävän yksiselitteiseksi.

Schengenin tietojärjestelmän salaisen tarkkailun kuulutuksia hyödynnetään laajasti terrorismin torjunnassa kohdehenkilöiden rajat ylittävän liikkumisen seurannassa ja monitoroinnissa. Suojelupoliisi syöttää SIS-asetuksen 36 artiklan 4 kohdan mukaisesti Schengenin tietojärjestelmään kuulutuksia henkilöistä, jos on konkreettisia viitteitä siitä, että tietoja tarvitaan kyseisten henkilöiden aiheuttaman vakavan uhan ehkäisemiseen.

Europol arvioi, että luotettavat kolmannet maat ovat toimittaneet sille ja yksittäisille jäsenvaltioille noin 1 000:ta EU:n ulkopuolista terrorismiin syyllistynyttä vierastaistelijaa koskevia tietoja, joita ei ole tällä hetkellä tallennettu Schengenin tietojärjestelmään. SIS-ehdotuksen tarkoituksena on antaa Europolille mahdollisuus tehdä "tiedottavia kuulutuksia" epäillyistä ja rikollisista. Europol voisi syöttää kuulutuksia kolmansilta mailta tai kansainvälisiltä järjestöiltä saaduista tiedoista tekemänsä analyysin perusteella Europolin toimivaltaan kuuluvien rikosten osalta ja ainoastaan sellaisista kolmansien maiden kansalaisista, joilla ei ole oikeutta vapaaseen liikkuvuuteen.

SIS-ehdotukseen sisältyvä ajatus siitä, että esimerkiksi vierastaistelijoihin koskevia kuulutuksia saataisiin tehtyä nykyistä laajemmin, on ilmeisen hyvä päämäärä. Suojelupoliisin tuo kuitenkin esiin, että kolmansien maiden toimittama tiedustelutieto on usein siinä määrin heikkolaatuista, ettei henkilöä tai hänen osallisuutta terrorismirikokseen voida ainoastaan sen perusteella luotettavasti yksilöidä. Kuulutusta laadittaessa on tärkeää huomioida luonnollisille henkilöille muodostuva riski siitä, että nämä voivat kuulutuksen johdosta joutua viranomaistoimenpiteiden kohteeksi, joka saattaa vakavastikin loukata heidän perusoikeuksiaan. Mikäli kuulutuksen kohdetta ei ole tunnistettu riittävällä varmuudella, on myös olemassa vaara, että toimenpide kohdistuu täysin sivulliseen henkilöön. Suojelupoliisin näkemyksen mukaan kansallisilla viranomaisilla on parhaat edellytykset suorittaa tiedon analysointi ja jatkotiedonhankinta sekä arvioida henkilön aiheuttaman uhan vakavuus. Viranomaistoiminnan kannalta on tärkeää, että SIS-järjestelmän sisältämät tiedot ovat jatkossakin

oikeita ja täsmällisiä, koska kuulutukset muodostavat perusteen viranomaisten suorittamille toimenpiteille.

Tiedon luotettavuuden sekä Europolin ja jäsenvaltioiden välisen työnjaon näkökulmasta SIS-asetusehdotuksessa Europolin kuulutuksille esitetyt ylimääräiset suojatoimet jäsenvaltioiden kuulutuksia koskevien suojatoimien lisäksi ovat tärkeitä. Edellä lausutun perusteella Suojelupoliisi yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että ehdotettujen suojakeinojen toteutuminen on edellytyksenä mahdollisuudelle hyväksyä Europolin oikeus tehdä SIS-kuulutuksia.

Ehdotuksella vahvistetaan Europolin tietosuojakehystä yhdenmukaistamalla tietosuojaa koskevat artiklat olemassa olevan tietosuojalainsäädännön mukaisiksi. Valtioneuvoston käsityksen mukaan ehdotuksiin liittyy kuitenkin sellaisia henkilötietojen käsittelyyn liittyviä seikkoja, joiden vaikutuksia on tarpeen tarkastella vielä yksityiskohtaisemmin suhteessa yleiseen tietosuojalainsäädäntöön sekä perus- ja ihmisoikeuksien suojaa koskeviin vaatimuksiin. Suojelupoliisi yhtyy valtioneuvoston esiin tuomaan näkemykseen ja pitää tärkeänä, ehdotuksen yhdenmukaisuutta yleisen tietosuojalainsäädännön ja perustuslain kanssa arvioidaan tarkemmin neuvottelujen kuluessa.

Ylitarkastaja

Antti Wahlroos

Liitteet

-

Jakelu

-

Tiedoksi

SM/KTY